

функціонування органів виконавчої влади та здійснення ними державного управління. Проте все ж зазначимо, що даний Закон, на нашу думку, потребує доопрацювання, оскільки навіть у стінах Верховної Ради йшлося про його суперечливі положення, які стали приводом для звернення Президента України до Конституційного Суду. У будь-якому випадку прийняття Закону стало знаковою подією, яка доводить, з одного боку, глибоку продуманість та логічну виваженість багатьох положень Концепції, а з іншого, – свідчить, що адміністративна реформа в Україні продовжується, набираючи нових обертів. Наступним завданням у цій сфері, яке стоїть на порядку денному під номером один, є законодавче забезпечення діяльності центральних органів виконавчої влади.

Список літератури: 1. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України № 810 від 22.07.1998 р. // Офіційний вісник України. 1999. № 21. Стр. 32. 2. Концепція адміністративної реформи в Україні. К., 1998. 3. Арістова І.В. Адміністративна реформа в Україні в контексті діалогу держави і суспільства // Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики: 3б, матер. конф. К., 2006. 4. Стеценко С. Г. Актуальні проблеми діяльності Кабінету Міністрів України: законодавчий та організаційний аспекти // Адміністративне право і процес: шляхи вдосконалення законодавства і практики: 3б, матер. конф. К., 2006. 5. Про Кабінет Міністрів України: Закону України від 21 грудня 2006 р. // ВВР України. 2007. № 11. Ст. 94.

Надійшла до редколегії 01.11.07

В. С. Шестак

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА НАПРЯМКИ

Адміністративне право в наш час відіграє надзвичайно важливу роль у суспільстві та державі, яка пов'язана, насамперед, з тим, що воно, по-перше, закладає правові засади для спілкування приватних осіб із суб'єктами публічного управління і, по-друге, визначає порядок реалізації останніми окремих функцій держави. Ці напрямки адміністративно-правового регулювання, на нашу думку, є основними, а відтак такими, в межах яких відбувається подальша деталізація завдань даної галузі права. Ведучи мову про друге з названих завдань адміністративного права, відмітимо, що протягом останніх десяти-п'ятнадцяти років відбувається його постійне коригування, пов'язане переважно із зміною меж адміністративно-правового регулювання. Мається на увазі те, що за радянських часів адміністративне право було найбільш об'ємною галуззю права, покликану визначати порядок державного управління величезною кількістю сфер суспільного та державного життя. Виходячи з цього, у зазначені часи адміністративне право було майже синонімом терміна «державне управління», оскільки межі адміністративного права закінчувалися там, де закінчувалося державне управління.

Що ж відбувається сьогодні? Характеризуючи сучасне адміністративне право, необхідно відмітити, що нині воно втратило непорушний зв'язок із державним управлінням. Йдеться про те, що державне управління як цілеспрямована діяльність органів виконавчої влади з реалізації покладених на них завдань, з одного боку, суттєвим чином звужена за рахунок покладення частини управлінських функцій на недержавних суб'єктів (органи місцевого самоврядування, громадські організації тощо), а з іншого, – суб'єкти державного управління, на відміну від радянських часів, реалізують частину своїх повноважень не лише шляхом здійснення управління у, так би мовити, чистому вигляді, але і шляхом використання інших форм роботи. Остання теза знаходить підтримку також і серед інших авторів, які з цього приводу стверджують, що не можна вважати державно-управлінською (якщо виходити із справжнього наукового розуміння поняття «державне управління» як владно-організуючого впливу на суспільні відносини і процеси з метою їх спрямування і впорядкування) багатомірну діяльність органів виконавчої влади щодо розгляду і вирішення індивідуальних адміністративних справ за зверненнями приватних (фізичних і юридичних) осіб; надання різноманітних адміністративних (управлінських) послуг у вигляді дозвільно-ліцензійних, реєстраційних та інших подібних дій; прийняття зобов'язуючих рішень щодо приватних осіб у процесі вирішення різних публічних господарських справ; захисту порушених прав і свобод громадян; застосування до осіб заходів адміністративного примусу [1, с. 72].

Виходячи з викладеного, зазначимо, що сьогодні, ведучи мову про реалізацію окремих функцій держави, буде невірним стверджувати, що така діяльність здійснюється виключно через державне управління. Більш вірним буде твердження, що реалізація окремих (тих, що не належать до виключної компетенції Верховної Ради України та органів судової влади) функцій держави досягається через адміністративно-правове регулювання суспільних відносин, які виникають у відповідній сфері. Інакше кажучи, завдання адміністративного права полягає не у закладенні правових засад державного управління, спрямованого на реалізацію функцій держави, а у правовому забезпеченні порядку реалізації окремих функцій держави суб'єктами публічного управління.

Зазначений висновок, на нашу думку, є принциповим, оскільки він дозволяє подивитися на процес реалізації функцій держави, у якому беруть участь суб'єкти публічного управління, з більш широких позицій, не обмежуючи такий розгляд лише аналізом їх державно-управлінської діяльності.

Переходячи від загальних висновків до аналізу питання, якому присвячено статтю, зупинимося, перш за все, на з'ясуванні змісту терміна «культурна функція держави».

Як відомо з теорії держави, кожна держава виконує певну кількість функцій, під якими розуміють основні напрямки її діяльності, які виражають сутність та соціальне призначення, цілі та завдання держави з управління суспільством у властивих йому формах та властивими йому методами. Такі напрямки діяльності прийнято поділяти та зовнішні та внутрішні, які об'єднують, відповідно, зовнішні та внутрішні функції держави. Культурна функція держави відноситься до переліку основних внутрішніх функцій, а її зміст становить на сьогодні державна підтримка розвитку культури – літератури, мистецтва, театру, кіно, музики, живопису, архітектури, радіо, телебачення та інших засобів масової інформації; збереження історико-культурних пам'яток, історичних комплексів, архівів, музеїв, бібліотек [2, с. 67]. Разом з тим необхідно відмітити, що в науковій літературі відсутня єдина точка зору щодо змісту культурної функції держави, у зв'язку з чим існує, так би мовити, широкий та вузький підхід до її тлумачення. У першому випадку автори, говорячи про культурну функцію, наголошують на тому, що у її межах здійснюється державна підтримка розвитку не тільки власне культури (вузький підхід), але і освіти та науки, охорони культурної спадщини [3, с. 48].

Аналізуючи зазначені точки зору, наголосимо, що, з нашої точки зору, більш виваженим є саме широкий підхід до тлумачення культурної функції, оскільки він дозволяє під одним знаменником об'єднати усі напрямки державної діяльності, які тісно пов'язані з нематеріальним (духовним) світом людини. Виходячи з цього, ми схильні визначити культурну функцію держави як такий вид діяльності її органів та інших уповноважених суб'єктів, який спрямовано на підтримку реалізації приватними особами своїх духовних (нематеріальних) інтересів.

Розглядаючи функції держави взагалі та культурну функцію зокрема, усі автори абсолютно справедливо пов'язують їх реалізацію перш за все з діяльністю відповідних державних органів. Виходячи з цього, можна стверджувати, що реалізація тієї або іншої функції держави вимагає створення системи суб'єктів, які б на професійному рівні виконували завдання, у нашому випадку пов'язані із забезпеченням реалізації приватними особами своїх духовних (нематеріальних) інтересів. У зв'язку з цим виникає питання щодо системи таких суб'єктів. У пошуку відповіді на нього, як ми вважаємо, необхідно виходити з того, що у реалізації функцій держави повинні брати участь абсолютно усі органи держав-

ної влади, оскільки лише їх сукупність і утворює державу в організаційному розумінні цього слова.

Зроблений висновок дозволяє вести мову про те, що реалізація культурної функції держави є одночасно обов'язком Верховної Ради України, Президента України, органів виконавчої влади, органів судової влади та органів прокуратури. Крім того, до кола цих суб'єктів, на нашу думку, мають бути віднесені також і органи місцевого самоврядування. Це пояснюється, зокрема, тим, що органи місцевого самоврядування, хоча і не є органами державної влади, беруть участь у реалізації у межах певної території питань місцевого значення, які, безумовно, є частиною державних завдань, з тією лише різницею, що вони входять до компетенції суб'єктів не загальної, а місцевої компетенції. Тобто у даному випадку відбувається зміна не характеру завдання, яке продовжує залишатися державним, а кола суб'єктів, задіяних у його реалізації. Яскравим прикладом цього може бути ситуація, пов'язана із делегуванням органом виконавчої влади частини своїх повноважень громадській організації або іншому об'єднанню громадян, що, однак, не дозволяє розглядати таку діяльність як громадську. Вона (діяльність), як і раніше, залишається державно-владною, пов'язаною із реалізацією конкретної функції держави.

Зазначене вище щодо системи суб'єктів, задіяних у реалізації культурної функції держави, підготує нас до наступного висновку, пов'язаного з тим, що діяльність таких суб'єктів у названій сфері забезпечується сукупністю правових норм, які належать до різних галузей права. Так, виконання покладених на Верховну Раду України завдань, пов'язаних із забезпеченням реалізації культурної функції, регулюється, переважно, нормами конституційного права. Якщо йдеться про участь у цьому процесі судів, то тут, безумовно, необхідно мати на увазі норми процесуальних галузей права – кримінально-процесуального, цивільного процесуального, адміністративного процесуального. Разом з тим необхідно відмітити, що для зазначених суб'єктів участь у реалізації культурної функції не є основною, вона становить лише незначну частку їх роботи, що, відповідно, дозволяє говорити і про незначну роль згаданих галузей права у процесі забезпечення реалізації цієї функції. Найбільший же обсяг роботи у цій сфері виконують суб'єкти публічного управління – органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти, яким делеговано державно-владні повноваження, правову основу діяльності яких, як відомо, утворюють норми адміністративного права. В той же час адміністративно-правове забезпечення реалізації культурної функції держави не обмежується виключно сферою діяльності суб'єктів публічного управління, оскільки адміністративно-правові

норми частково забезпечують діяльність також і інших органів державної влади, які, як було наголошено вище, також беруть участь у цьому процесі. Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що адміністративно-правове забезпечення реалізації культурної функції держави становить діяльність, пов'язану із прийняттям норм адміністративного права, які утворюють правову основу діяльності суб'єктів публічного управління, а також інших державних органів та об'єднань громадян, задіяних у процесі забезпечення реалізації культурної функції держави.

Адміністративно-правове забезпечення реалізації культурної функції держави, беручи до уваги значний внутрішній обсяг цього виду діяльності, здійснюється у різних напрямках, завдяки чому, власне, досягається комплексність такого забезпечення. Разом з тим на сьогодні в науковій літературі питання про конкретний перелік таких напрямків ще не піднімалося, що покладає на автора обов'язок самостійно підійти до його вирішення.

До визначення основних напрямків адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави, на нашу думку, необхідно підходити, в першу чергу, з позиції визначення суб'єктного складу учасників цього процесу. Як було відмічено вище, основними учасниками, задіяними в реалізації цієї функції, є суб'єкти публічного управління, що в процесі виконання покладених на них завдань взаємодіють з широким колом інших суб'єктів – громадянами України, об'єднаннями громадян, юридичними особами, які або намагаються так реалізувати власні духовні (нематеріальні) інтереси, або своєю діяльністю сприяють реалізації таких інтересів іншими особами. Таким чином, першим напрямком адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави є нормативне визначення правового статусу всіх учасників суспільних відносин, які виникають у зв'язку з реалізацією (забезпеченням) духовних (нематеріальних) інтересів певних суб'єктів.

Наступний напрямок адміністративно-правового забезпечення реалізації культурної функції держави, на думку автора статті, пов'язується із визначенням процедур діяльності суб'єктів публічного управління у даній сфері. Зазначене завдання є надзвичайно актуальним, оскільки адміністративні процедури відіграють дуже важливу роль у справі упорядкування суспільних відносин управлінського характеру, забезпечення ефективної реалізації приватними особами своїх прав [4, с. 290]. У процесі реалізації суб'єктами публічного управління культурної функції держави останні вступають з приватними особами, а також іншими суб'єктами управлінської діяльності у значну кількість правовідносин, більшість яких пов'язується із прийняттям індивідуальних

актів управління, спрямованих на вирішення індивідуальних справ. Завдання адміністративної процедури у цьому випадку полягає у тому, щоб забезпечити законність та ефективність такого індивідуального акта управління; охорону інтересів держави та особи; швидкість та економічність процесу прийняття рішення тощо. Виходячи з цього, норми адміністративного права мають закласти надійне правове підґрунтя для наступних адміністративних процедур, що об'єктивно мають місце у досліджуваній сфері, процедур розгляду суб'єктами публічного управління звернень громадян; дозвільно-ліцензійних процедур; реєстраційних процедур; контрольних процедур. Необхідно відмітити, що норми адміністративного права мають не тільки чітко визначити порядок та строки здійснення тих або інших дій, що вчиняються у межах конкретної адміністративної процедури, але і закріпити загальні засади цього правового інституту, які мають бути сформовані та визначені у Адміністративно-процедурному кодексі.

Крім цього, адміністративно-правове забезпечення реалізації культурної функції держави здійснюється також і у напрямку запровадження адміністративної відповідальності за дії (бездіяльність), що: а) створюють перешкоди для реалізації відповідними суб'єктами своїх духовних (нематеріальних) інтересів та (або) б) пов'язані із невиконанням або неналежним виконанням суб'єктами публічного управління своїх обов'язків у сфері забезпечення реалізації культурної функції держави. Розглядаючи інститут адміністративної відповідальності, необхідно відмітити, що на сьогодні значних обертів набув процес його реформування, який у недалекому майбутньому має завершитися прийняттям нового законодавства про адміністративні проступки. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є завдання, пов'язане із відповіддю на запитання про необхідність наповнення майбутнього кодексу новими складами адміністративних правопорушень, покликаними забезпечувати процес реалізації культурної функції держави.

На завершення необхідно зазначити, що адміністративно-правове забезпечення реалізації культурної функції держави становить досить складну і разом з тим надзвичайно важливу правову конструкцію, оскільки саме адміністративно-правові норми утворюють серцевину цього напрямку державної діяльності. Відзначимо, що протягом минулих десятиріч державна підтримка розвитку культури у нашій країні здійснювалася неналежним чином – створювалися адміністративні перепони для становлення та розвитку окремих видів мистецтв, обмежувався вільний розвиток творчої активності громадян тощо. Ці завдання виконувалися, до речі, через прийняття та застосування адміністративних норм. Отже, актуальним та необхідним є не тільки і не стільки створен-

ня нових адміністративно-правових норм, скільки наповнення їх принципово іншою ідеологією, яка б доводила бажання держави не регулювати культуру, а сприяти її розвитку.

Список літератури: 1. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Т. 1. Заг. част. / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). К., 2004. 2. Теорія государства и права: Курс лекцій / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. М., 2003. 3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підруч. / Пер. з рос. Х., 2001. 4. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту / За заг. ред. В. Б. Авер'янова. К., 2007.

Надійшла до редколегії 05.10.07

І. Г. Запорожець

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Реформування адміністративного права, яке відбувається сьогодні в Україні, передбачає не тільки уточнення предмета зазначеної галузі права, зміну назв та змістовного наповнення її окремих інститутів, але й, що більш важливо, зміну ролі та призначення цієї правової галузі у регулюванні та захисті суспільних відносин. Інакше кажучи, адміністративне право поступово перетворюється у найпотужнішу та найвпливовішу галузь публічного права. І це справді так, оскільки наразі майже не залишилося такої сфери життєдіяльності нашої держави, де б не використовувалися норми адміністративного права під час регулювання відповідних відносин. Відмітимо, що це стосується як тих сфер, що завжди, так би мовити, перебували під впливом адміністративно-правового регулювання, так і тих, що, як вважалося, перебувають у сфері дії приватноправового регулювання. В останньому випадку мова йде, зокрема, про інститут інтелектуальної власності, який, будучи складовим елементом галузі цивільного права, не позбавлений також впливу і адміністративно-правових норм.

Зупиняючись більш докладно на зазначеному питанні, необхідно вказати, що на сьогодні норми адміністративного права не тільки здійснюють регулювання певних суспільних відносин, які виникають у зв'язку із, наприклад, реєстрацією прав на той або інший об'єкт права інтелектуальної власності, але й відіграють вагомую роль під час їх захисту. Разом з тим аналіз адміністративно-правової літератури (мова йде, перш за все, про наукові доробки таких вчених, як В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, А. С. Васильєв, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, А. О. Селіванов, М. М. Тищенко тощо) свідчить про те, що в ній проблеми захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності залишаються висвітленими недостатньо. Завдання даної статті полягає саме в тому, щоб запропонувати конкретні